

רב סבלפסקי

השבתת חמץ בערב פסח 14.

1. פסחים ד: "תנן התם" עד ה. "אמר רבא שמע מינה"

תנן התם, רבי מאיר אומר: אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש. רבי יהודה אומר: אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחלת שש. דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולמעלה, אסור, מנלן? אמר אביי: תרי קראי כתיבי, כתיב אשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתוב באך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם. הא כיצד? לרבות ארבעה עשר לביעור. - ואימא: לרבות לילי חמשה עשר לביעור, דסלקא דעתך אמינא: ימים כתיב, ימים - אין, לילות - לא, קא משמע לן: אפילו לילות. - ההוא לא איצטריכא ליה, דהא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ, ואכילת חמץ לאכילת מצה. השבתת שאור לאכילת חמץ - דכתיב אשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה. ואכילת חמץ לאכילת מצה - דכתיב בכל מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות (וגו') וכתוב ביה במצה גבערב תאכלו מצת. - ואימא לרבות ליל ארבעה עשר לביעור! - ביום כתיב. - ואימא מצפרא! - אך חלק

דבי רבי ישמעאל תנא: מצינו ארבעה עשר שנקרא ראשון, שנאמר דבראשון בארבעה עשר יום לחדש. רב נחמן בר יצחק אמר: ראשון - דמעיקרא משמע, דאמר קרא ההראשון אדם תולד. - אלא מעתה, וולקחתם לכם ביום הראשון הכי נמי ראשון דמעיקרא משמע? - שאני התם, דכתיב ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, מה שביעי - שביעי לחג, אף ראשון - ראשון לחג. - הכא נמי כתיב זאך ביום הראשון תשביתו, שבעת ימים מצות תאכלו! - אם כן נכתוב קרא ראשון, הראשון למה לי? שמע מינה לכדאמרן. - אי הכי, התם נמי הראשון למה לי? ותו: התם דכתיב חביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון אימר ראשון דמעיקרא משמע! - שאני התם, דאמר קרא וביום השמיני שבתון מה שמיני - שמיני דחג, אף ראשון - ראשון דחג. הראשון למה לי? - למעוטי חולו של מועד. - חולו של מועד מראשון ושמיני נפקא! - איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל דכתב רחמנא וביום השמיני, וי"ו מוסיף על ענין ראשון, דאפילו בחולו של מועד - קא משמע לן. - ולא לכתוב רחמנא לא וי"ו ולא ה"א? ותו: התם דכתיב טביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם ראשון דמעיקרא משמע! - אלא: הני שלשה ראשון מיבעי ליה לכדתני דבי רבי ישמעאל. דתנא דבי רבי ישמעאל: בשכר שלשה ראשון זכו לשלשה ראשון - להכרית זרעו של עשו, לבנין בית המקדש, ולשמו של משיח. להכרית זרעו של עשו - דכתיב - ויצא הראשון אדמוני כלו כאדרת שער. ולבנין בית המקדש - דכתיב יאכסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. ולשמו של משיח - דכתיב יבראשון לציון הנה הנם.

רבא אמר מהכא: יגלא תשחט על חמץ דם זבחי - לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים. - ואימא: כל חד וחד כי שחיט! - זמן שחיטה אמר רחמנא. תניא נמי הכי: אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם - מערב יום טוב, או אינו אלא ביום טוב עצמו - תלמוד לומר לא תשחט על חמץ דם זבחי - לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם וכתוב כל מלאכה לא (תעשו) + מסורת הש"ס: [יעשה בהם] + ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה. רבי יוסי אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר ידאך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם - מערב יום טוב, או אינו אלא ביום טוב - תלמוד לומר: אך - חלק. ואי ביום טוב עצמו - מי שרי? הא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ, ואכילת חמץ לאכילת מצה! - אמר רבא:

2. רמב"ם הל' חמץ ומצה ב:א-ב

הלכה א

מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור א אכילתו שנאמר +שמות י"ב+ ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, ומפי השמועה למדו שראשון זה הוא יום ארבעה עשר, וראיה לדבר זה מה שכתוב בתורה +שמות ל"ד+ לא תשחט על חמץ דם זבחי כלומר לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים, ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה עשר אחר הצות.

הלכה ב

ומה היא השבתה זו האמורה בתורה היא ב שיבטל החמץ בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל.

3. רמב"ם הל' חמץ א:ג

אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא א"כ קנה חמץ בפסח או חימצו כדי שיעשה בו מעשה, אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אף על פי שעבר על שני לאוין. אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בו מעשה, ומכין אותו מכת מרדות.

4. רמב"ם הל' חמץ ג:ו

כשבדק החמץ בלילי ארבעה עשר או ביום ארבעה עשר או בתוך הרגל מברך קודם שיתחיל לבדוק ה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על ו ביעור חמץ, ובדק ומחפש בכל המקומות שמכניסין להם חמץ כמו שבארנו, ואם בדק לאחר הרגל אינו מברך.

5. רש"י פסחים ד. ד"ה בין לר' מאיר בין לר' יהודה

דאיפליגו במתניתין בהרחקה דעבוד רבנן לדאורייתא, חמץ אינו אסור מן התורה בבל יראה ובאכילה אלא משש שעות משעברו שש שעות כדיליף לקמן מן אך חלק ומן לא תשחט על חמץ.

6. רמב"ם הל' חמץ ג:ח, וראב"ד ומגיד משנה מתחילת דבריו עד "ואם מצא ביו"ט"

לפיכך אם לא ביטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו ושכחו בשעת הביעור ולא ביערו הרי זה עבר על לא יראה ולא ימצא שהרי לא ביער ולא ביטל, ואין הבטול עתה מועיל לו כלום לפי שאינו ברשותו והכתוב עשהו כאילו הוא ברשותו לחייבו משום לא יראה ולא ימצא, וחייב לבערו בכל עת שימצאנו, ואם מצאו ביום טוב ט כופה עליו כלי עד לערב ומבערו, ואם של הקדש הוא אינו צריך לכפות עליו כלי שהכל פורשין ממנו.

השגת הראב"ד

לפיכך אם לא ביטל קודם שש ומשש ולמעלה מצא חמץ הרי זה עובר על לא יראה ולא ימצא. א"א אולי סובר זה המחבר שהוא עובר משש שעות ולמעלה בלא יראה ולא ימצא ואינו כן דשבעת ימים כתיב.

מגיד משנה

ומה שכתב רבינו ה"ז עובר בבל יראה ובל ימצא כתוב על זה בהשגות. א"א אולי סובר זה המחבר

וכו'. ואינו כן שאם עיין הר"א ז"ל בדברי רבינו העיון אשר ראוי לכל משיג על ספר אחר לעיין לא נסתפק לו דעת רבינו בזה שהרי בבאור כתב בפתיחת הלכות אלו מצוה להשבית שאור בי"ד שלא יראה חמץ כל שבעה ולא ימצא חמץ כל שבעה, הרי שבאר רבינו שבי"ד אין בו אלא מצות עשה של השבתה וכל שבעה עובר בבל יראה ובל ימצא וכן כתב ראש פ"ב מצות עשה וכו'. ומה שכתב כאן כונתו לומר שאחר שיש אין בטול מועיל אלא ביעור ואם לא ביערו אע"פ שבטלו משש שעות ולמעלה ה"ז עובר עליו לכשיגיע הפסח בבל יראה ובל ימצא וזה מוכרח בדברי רבינו:

7. הקדמת הרמב"ם להל' חמץ ומצה מצות ה-ו

(ה) שלא יראה חמץ כל שבעה. (ו) שלא ימצא חמץ כל שבעה.

8. פסחים כח. "דתניא חמץ" עד כח: "ומשעה שאסור"

דתניא: חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו - עובר עליו בלאו, תוך זמנו - עובר עליו בלאו וכרת, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו - אינו עובר עליו בלא כלום, תוך זמנו - עובר עליו בכרת ובלאו.

9. תוס' פסחים כח: ד"ה ר' שמעון מתחלת דבריו עד "מדאמרינן בפ"ק", "ונראה דנפקא ליה" עד "אבל להסיקו"

נראה דלרבי שמעון נהי דאין עובר עליו בלאו דחמץ לפני זמנו מודה הוא דאסור באכילה משש שעות ולמעלה...

...ונראה דנפקא ליה מתשבייתו ומאך חלק ומשמע תשבייתו שלא כדרך הנאה דהיינו אכילה.